

Based on the analysis of the scientific literature it is stated that scientists who are professionals in the sphere of teaching writing have no common thought regarding the number and name of the letters of Ukrainian alphabet, also there is a need for detailed exploring of the methodology of teaching the writing.

It is mentioned that all elements of the big and small letters of Ukrainian alphabet are divided on basic and additional. It is determined 16 basic elements of the letters and it is developed technical characteristics of their forms with detailed description of the methodology of the way of writing each. It is showed the examples of their writing based on rhythmic methodology.

It is shown recommendations regarding the application of the author methodology of teaching writing of the basic elements of the letters of Ukrainian alphabet in the process of the teaching future teachers of the beginning schools in the pedagogical higher education establishments and in the beginning school.

Keywords: education of future teachers of the beginning school, basic and additional elements of letters, Ukrainian alphabet, methodology of detaching writing.

УДК 373.3.091.33:7.031.2

Чжао Юйсян

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА

У статті представлена методика організації роботи з учнями початкової школи на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення народного мистецтва. Проаналізовано особливості проблеми формування естетичного ставлення дітей молодшого шкільного віку до народного мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва. Водночас посилюються педагогічні акценти, які впливають на саморозкриття і самореалізацію в різних видах творчої діяльності, виховання особистості дитини, на вивчення її можливостей і умов та індивідуального розвитку.

Ключові слова: народне мистецтво, учні початкової школи, уроки образотворчого мистецтва.

Сучасний етап історичного розвитку України визначається стратегічним курсом держави на оновлення усіх сфер суспільного життя, зокрема освітньої. Сьогодні як ніколи збереження та популяризація національної культури, традицій та звичаїв свого народу, їх відтворення з метою збагачення освітнього та особистісного соціокультурного простору є пріоритетом державної політики. Дослідження Є. Антоновича, З. Богатеєвої, Є. Васильєвої, С. Герасимова, А. Грибовської, О. Доронової, Є. Ковальської, С. Коновець, І. Мужикової, Т. Осьмак, Л. Плазовської, Н. Сакуліної, Л. Сірченко, Л. Скиданової, О. Трусової, О. Усової, Н. Халезової, О. Шевнюк, С. Якобсон та інших вчених переконують, що ознайомлення з творами декоративно-ужиткового мистецтва пробуджує у молодого покоління яскраві образні уявлення про рідну країну, про її історію і розвиток культури, про національний колорит, сприяє естетичному вихованню дошкільнят. Це мистецтво відповідає віковим інтересам дітей, збагачує їх художнє сприймання, спонукає до естетичних переживань і творчої діяльності тощо.

Декоративно-ужиткове мистецтво, об'єднує в собі три види творчої діяльності: мистецтво декоративного оформлення площини, мистецтво декоративного оформлення конструктивно-об'ємних форм, мистецтво декоративного оформлення простору. Декоративно-ужиткове мистецтво має різні форми художньо-образного вираження, як-от зображення на площині (розпис, вишивка, килим), рельєфне виконання (різьблення по дереву, металу, чеканка, колаж), об'ємне рішення (вироби з різних матеріалів – скла,

кераміки, каменя).

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив визначити провідні характеристики прояву естетичного ставлення дітей молодшого шкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва, а саме: здатність до художньо-естетичної діяльності; наявність художньо-естетичних знань та вражень; здатність до художньо-естетичного сприймання; розкрити та обґрунтувати особливості сприймання і розуміння декоративно-ужиткового мистецтва дітьми молодшого шкільного віку, а саме: переважання розвитку наочно-образного мислення зумовлює доступність декоративно-ужиткового мистецтва для їхнього сприймання оскільки, воно також наочно-образно відображає життя; у процесі сприймання декоративно-ужиткового мистецтва діти зосереджуються на формі, залишаючи поза увагою виразно-зображувальні засоби; емоційність дітей дає їм можливість перейматися почуттями під час сприймання декоративно-ужиткового мистецтва; діти часто звертають увагу на деталі, за якими не бачать головного, оскільки у них недостатньо розвинена здатність до цілісного сприймання художніх образів творів декоративно-ужиткового мистецтва.

Події останніх років актуалізують потребу виховання молоді в дусі толерантності, взаєморозуміння та взаємоповаги до інших народів і культур. Саме тому зусилля педагогів мають бути спрямовані на виховання української молоді в дусі національної самоідентифікації та етнічної толерантності.

Метою нашої статті є обґрунтування методик організації роботи з учнями початкової школи на уроках образотворчого мистецтва у процесі вивчення народного мистецтва.

Займаючись у школі декоративним малюванням, учні молодшого шкільного віку не тільки знайомляться із зразками народної творчості, а й створюють свої орнаменти або візерунки – це розвиває їхню спостережливість, інтерес до навколишньої природи та творчі здібності.

Складаючи візерунки, дитина вчиться на практиці застосовувати ті чи інші правила декоративного малюнка: ритмічність узору; стилізацію; композицію; художні особливості сюжетних зображень; форми виробів, орнаменту, виражені живописними, пластичними, графічними засобами; симетричність за осями, що взаємно перетинаються, або за однією з осей, замкнену в безкінечний візерунок.

Декоративне малювання має широке застосування в школі. Воно допомагає на уроках праці – для складання узору та підбору сполучень кольорів, при оформленні класу до свята, при підготовці виставок, наочності, куточків.

Перший урок декоративного малювання починається з короткої бесіди про орнамент, про значення застосування узору для прикрашання різних предметів. При цьому необхідно продемонструвати кілька предметів побуту, прикрашених візерунками: чашку, тарілку, дерев'яну різьблену ложку, рушник, писанку і т.ін. Слід звернути увагу на окремі елементи узору.

Уроки декоративного малювання повинні наочно показати учням, що декоративний малюнок тісно пов'язаний з їхнім реальним життям і є його невід'ємною частиною. Доцільно звернутися до учнів із питанням, чи є в класі предмети, прикрашені якимось візерунком.

Учні жваво починають озиратися навкруги, придивляючись до своїх речей, і швидко піднімають руки, щоб радісно сповістити, що є узор у когось на хустці, на альбомі для малювання, на одязі і т.д.

Демонструючи кілька предметів, названих учнями, разом розбираємо характер, елементи та побудову узору. Учні дають оцінку узорам шляхом порівняння. Наступним може бути питання про те, які в них удома є предмети, прикрашені орнаментом. Прослухавши кілька відповідей, можна задати таке питання: "Чи варто взагалі робити на предметах узорі? Адже від цього предмет не стає зручнішим або більш потрібним".

Мета таких бесід – допомогти дітям більш активно сприймати декоративне мистецтво, привчити їх аналізувати, порівнювати, робити висновки, даючи свою оцінку.

Позитивним моментом цих бесід є також, що учні починають розуміти, що прикраси, зроблені на предметах, – це не випадкове сполучення якихось форм, вони підпорядковуються законам композиції.

Усвідомлення, хоча б у загальних рисах, цих законів піднімає учнів на новий щабель розвитку особистості. Дитина починає по-новому, більш свідомо сприймати в навколишній дійсності елементи декоративного мистецтва.

У першій бесіді можна пояснити значення лінійної сторони узору, не торкаючись питань кольору, для того щоб не розсіювати увагу дітей, а допомогти їм яскраво сприймати лінійну композицію узору. Розглядаючи зразки, педагог разом з учнями виділяє елементи узору, а також доповнює його. Учитель на таблиці, а потім на дошці показує послідовний хід побудови нескладного узору, учні також можуть доповнювати композицію малюнка шляхом виконання елементів візерунка на дошці.

Учитель пропонує учням виконати зразок для доріжки. На наступному уроці, переглядаючи малюнки та показуючи деякі з них класу, необхідно звернути увагу на такі особливості в роботах: 1) вдала за своєю композицією, але невдала в кольоровому відношенні; 2) вдалі в тому й іншому відношенні; 3) вдале декоративне вирішення, але невдала побудова форм і передача пропорцій.

Плідність спілкування педагога з дітьми вже на першій стадії навчання визначається не стільки вихованням у них навичок користування найпростішими матеріалами для малювання, скільки вмінням педагога виявити творчі особливості дітей, продумати таку систему вправ, яка сприяла б розвитку їхньої творчої активності, фантазії, навчала основ художньої грамоти в доступній для цього віку формі. Важливо, щоб роботи дітей, стаючи все більш грамотними, не втрачали своєї індивідуальності.

Педагог має знати особливості художнього сприйняття маленьких дітей, які бачать світ більш яскравим, ніж дорослі, думають площинно, часто не бачать різниці між зображеним і справжнім, їхні зображення двовимірні. Знання цих особливостей допомагає педагогу визначити основні цілі навчання: оволодіння композицією колористичною та композицією на площині. Уточнюючи зміст опанування композицією колористичною, назвемо основні завдання: виховання сприйняття кольору і свідоме використання його в художній практиці. При цьому треба, перш за все, вчити розрізняти і називати кольори, сприймати колір у природі, у навколишньому житті, у мистецтві, емоційно відгукуватися на колір, оцінювати його поєднання з іншими кольорами. Без цих основ неможливе виховання свідомого користування кольором у малюнках. Як приклад, можна навести фрагмент системи вправ на тему "Колір у природі, побуті, мистецтві":

1. Спостереження і начерки кольором: веселка в природі, знайомство з основними кольорами спектра, тонове розкладення кольору. Повторення основних і складених у межах шести кольорів. Червоний, жовтий, синій називають основними кольорами. Потім учитель показує дітям, як складається жовтогарячий колір. Для цього на палітрі змішуємо червоний і жовтий, те саме робимо з жовтим і синім кольорами, щоб отримати зелений, із синім і червоним – для одержання фіолетового. Таким чином, учні спостерігають безпосереднє змішування кольорів.

Практична вправа: найулюбленіші кольори і сполучення їх у природі, побуті, творах майстрів мистецтва, дитячих малюнках.

2. Спостереження багатогранності відтінків кольору в природі (небо, сніг, вода, ліс). Гра: хто більше побачить відтінків, точніше назве, складе на палітрі.

Збирання гербарію і навички змішування фарб за темою "Золота палітра осені". Перші вправи на емоційне сприймання кольору: начерки кольором – зелений ліс, сумна осінь, казка весела або страхітлива та інше (можна підготувати аркуші з віршами про пори року з різними відтінками настрою).

3. Перше знайомство з творчим опрацюванням художниками побаченого в природі. Після розглядання кольорових діапозитивів, ілюстрацій, фотогербарію "Квіти і трави Сумщини" діти повинні спробувати визначити рослини в художніх розписах кахлей, посуду, вишивок, виконаних народними майстрами Сумщини. До теми відтворення природної форми в художньому образі педагогу необхідно звертатися частіше, з віком ускладнюючи завдання, поступово підводячи дітей до особистих творчих рішень. Для розширення знань про теорію кольору (холодні – теплі, важкі – легкі, насичені – бліді та ін.) – пропонуються спостереження: начерки кольором, пов'язані зі змінами кольору залежно від освітлення (сонячна галявина, захід сонця та ін.); до теми "Настрій – колір" – вправи, які виховують навички сприймання в природі, у творах майстрів мистецтва, у дитячих композиціях. При обговоренні та оцінюванні робіт вводяться поняття-терміни: кольорова гармонія, образність, емоційність, колорит, тоновий аналіз кольору, принципи організації плям, контрасти, подібності, ритми, динаміка, статика та ін. Ці поняття педагог вводить поступово, домагаючись з часом їхнього впровадження в активний словник дітей, а головне, у декоративну діяльність учнів. Зазначені види роботи слід розглядати як загальні шляхи в діяльності педагога, спрямованій на виховання колористичного почуття в дітей. Конкретизувати їх, скласти групи завдань педагогу доводиться кожного разу відповідно до умов та рівня підготовки учнів. При цьому хотілося б ще раз звернути увагу педагогів на результативність системи цих навчальних вправ: вони дають можливість окремо відпрацьовувати те чи інше завдання композиції в складній єдності, якою є кожний дитячий малюнок на вільну тему. Композиції на вільну тему, так звані зрізові композиції, які відкривають цикл навчальних і розвиваючих вправ, допомагають учителю в спостереженні за індивідуальним розвитком дитини. Зрізові композиції виявляють ефективність усієї методичної системи роботи вчителя, його піклування про духовний розвиток маленьких художників.

Без турботи про виховання учня як особистості ми не одержимо від нього ні різноманітності тем, ні яскравого характерно-емоційного сприйняття та відображення його в малюнках, ні тієї високої образності, яка підносить малюнки до рівня художньої творчості. У тій же методичній послідовності – зрізова вільна композиція, набір індивідуальних вправ, зрізова підсумкова робота – будуються й уроки з композиції на площині.

Площинне мислення дітей, двовимірність їхніх зображень є тими природними передумовами, які на даному віковому етапі збігаються з художніми особливостями декоративного малювання. Певна річ, кожна вільна композиція дітей – це цілий комплекс композиційних завдань, у тому числі й композиції на площині. Важливими в цьому плані є вправи з рухомими елементами заповнення площини, гри: скільки їх потрібно для того, щоб заповнити аркуш якоїсь форми (коло, квадрат, прямокутник), як співвіднести частини й ціле, фон і зображення, урівноважити асиметрію і т. ін.

Як свідчить досвід, уже в учнів 1-2 класів можна виховати достатньо гостре відчуття площини і в декоративних розписах аркушів, і в композиціях на вільну тему. Кожен педагог відповідно до умов та рівня підготовки учнів складає свої системи вправ, проводить і вивчає результати своїх "зрізових" завдань. Серед циклів вправ для третього і четвертого класу можуть бути такі: "Казкові сади і птахи", "Листя й трава", "Метелики і квіти", "Квіти і птахи", "Свято врожаю", "Подарунок мамі". Ось приклад вправ "Подарунок мамі". Завдання:

а) ескіз розпису хустки для мамі. Декоративне вирішення. Використання народної творчості Сумщини;

б) бесіда з демонстрацією діапозитивів "Народне декоративно-прикладне мистецтво Сумщини". Розгляд, аналіз образів, ролі контура, лінії, композиції, декоративності, фону та ін. Начерки-вправи з композиції у квадраті за тоновими розробками локального кольору та поєднання кольорів і т. ін. Виконання в матеріалі (кольоровий папір, акварель,

фломастери, кольорові олівці, гуаш);

в) завершення самостійної композиції хустки.

З учнями першого і другого класів найкраще розпочинати роботу народної іграшки. Народна іграшка донесла до нас багатотисячолетній художній досвід, зустріч з яким при відповідному педагогічному керівництві може збагатити дитину, посилити пластичну, графічну і кольорову виразність її малюнків та ліплення. Образна побудова іграшки, незважаючи на її глибину і складність, відкрита для сприйняття дитиною, тому система вправ може бути добрим початком у вихованні навичок сприйняття взагалі, які пізніше будуть необхідними при зустрічі з мистецтвом професійним. Глибина і сила творчого сприйняття дитини, правдивого "входження в образ" залежить від учителя, якому постійно слід піклуватися про те, щоб, не нав'язуючи стереотипів, домагатися свіжих вражень і переведення їх дітьми в слова-образи, образи-малюнки. При цьому педагог повинен уміло поєднувати малювання з музикою, віршами. Це розвиватиме і сприйняття, і уміння передавати побачене в малюнку.

Учитель повинен побудувати навчальний процес так, щоб живе сприйняття твору передувало аналізу – розбору художніх засобів, який пізніше стане і більш свідомим, і більш емоційним.

Ми знаємо, що далеко не в кожній сім'ї і школі можуть допомогти дітям відкрити "свого" Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українку, допомогти почути їх вірші, увійти у світ "чарівних звуків, почуттів і думок".

Виконанню ілюстрацій до найулюбленіших казок, ескізів, тематичних композицій "Різдвяні свята", "Дерево життя", "Мій край", розпису для прикрашання предметів побуту, складання орнаментів повинна передувати система вправ, які розвивають у учнів 1-7 класів відчуття композиції колористичної і композиції на площині; спілкування з оригіналами мистецтва прикладного, театрального-декоративного; прослуховування літературно-музичних композицій за казками. Часто, пропонуючи дітям малювати на тему казок ("Котик та півник", "Колобок", "Заєць та їжак", "Попелюшка"), ми спонукаємо їх працювати за стереотипами. Таке малювання не завжди результативне, однак воно допомагає вчителю побачити, чи "відбулася" в дітей "зустріч" з поетом, чи не пригнічені їхні уявлення чужими, вже готовими образотворчими рішеннями.

Використана література :

1. Глинская И. П. Изобразительное искусство: Методика обучения в 1-3 кл. / И. П. Глинская. – Київ : Рад. школа, 1978. – 111 с., ил.
2. Гусакова М. А. Апликация : учеб. пособие для учащихся пед. училищ по специальности 2002 / М. А. Гусакова. – Москва : "Просвещение", 1977.
3. Ковальов Олександр. Декоративно-прикладне мистецтво у школі 1-7 клас : навчальний посібник / Олександр Ковальов. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2006. – 144 с., ил. 52 с.
4. Кузин В. С. Методика преподавания изобразительного искусства в 1-3 классах : пособие для учителей / В. С. Кузин. – Москва : Просвещение, 1983. – 191 с., ил.
5. Лосюк П. В. Декоративно-прикладне мистецтво в школі / П. В. Лосюк. – Київ : Рад. Школа, 1979.
6. Сокольникова Н. М. Изобразительное искусство и методика его преподавания в начальной школе : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Н. М. Сокольникова. – Москва : Издательский центр "Академия", 2003. – 368 с., 12 ил.
7. Шпикалова Т. Я. Народное искусство на уроках декоративного рисования : пособие для учителей / Т. Я. Шпикалова. – Москва : Просвещение, 1979.

References :

1. Glinskaya I. P. Izobrazitelnoe iskusstvo: Metodika obucheniya v 1-3 kl. / I. P. Glinskaya. – Київ : Rad. shkola, 1978. – 111 s., il.
2. Gusakova M. A. Applikatsiya : ucheb. posobie dlya uchashchikhsya ped. uchilishch po spetsialnosti 2002 / M. A. Gusakova. – Moskva : "Prosveshchenie", 1977.
3. Kovalov Oleksandr. Dekorativno-prikladne mistetstvo u shkoli 1-7 klas : navchalniy posibnik / Oleksandr Kovalov. – Sumi : VTD "Universitetska kniga", 2006. – 144 s., il. 52 s.

4. Kuzin V. S. Metodika преподаvaniya izobrazitel'nogo iskusstva v 1-3 klassakh : posobie dlya uchiteley / V. S. Kuzin . – Moskva : Prosveshchenie, 1983. – 191 s., il.
5. Losyuk P. V. Dekorativno-prikladnoe mistetstvo v shkoli / P. V. Losyuk . – Kiïv : Rad. Shkola, 1979.
6. Sokolnikova N. M. Izobrazitel'noe iskusstvo i metodika ego преподаvaniya v nachal'noy shkole : ucheb. posobie dlya stud. vissh. ped. ucheb. zavedeniy / N. M. Sokolnikova. – Moskva : Izdatelskiy tsentr "Akademiya", 2003. – 368 s., 12 il.
7. Shpikalova T. Ya. Narodnoe iskusstvo na urokakh dekorativnogo risovaniya : posobie dlya uchiteley / T. Ya. Shpikalova. – Moskva : Prosveshchenie, 1979.

Чжао Юйсяна. Методика организации работы с учениками начальной школы на уроках изобразительного искусства в процессе изучения народного творчества.

В статье представлена методика организации работы с учащимися начальной школы на уроках изобразительного искусства в процессе изучения народного творчества. Проанализированы особенности проблемы формирования эстетического отношения детей младшего школьного возраста к народному творчеству на занятиях по изобразительному искусству. В то же время усиливаются педагогические акценты, которые влияют на самораскрытия и самореализации в различных видах творческой деятельности, воспитания личности ребенка, на изучение ее возможностей и условий и индивидуального развития.

Ключевые слова: народное творчество, ученики начальной школы, уроки изобразительного искусства.

Zhao Yuxiang. Methodology of organization of work with primary school schools at the educational art lessons in the study of the popular art.

The article presents a methodology for organizing work with elementary school students at the lessons of fine art in the process of studying folk art. The peculiarities of the formation of the aesthetic attitude of children of junior school age to folk art in the classes on fine arts are analyzed. At the same time, pedagogical accents that influence the self-disclosure and self-realization in various types of creative activity, the education of the child's personality, the study of its possibilities and conditions and individual development are intensified.

Keywords: folk art, elementary school students, lessons of fine arts.